

Електронна демократія як особливий механізм взаємодії суспільства і влади

Постановка проблеми. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який має право здійснювати державно – владні повноваження, що гарантуються Конституцією. Різноманітні механізми і форми прямої демократії, такі як вибори, референдуми, громадські слухання покликані забезпечувати реалізацію цього права. Але в сучасному світі скриньки для голосування та паперові бюлетені є лише одним із варіантів здійснення принципу народовладдя. В умовах інформаційного суспільства використання методів «електронної демократії» набуває широкого застосування. Тому я хочу опрацювати можливості розвитку електронної демократії як особливого механізму взаємодії суспільства і влади.

Мета. Дослідити перспективи використання технологій "електронної демократії".

Для досягнення поставленої цілі я визначила такі завдання:

- дослідити принципи існування е-демократії;
- врахувати основні перешкоди розвитку е-демократії;
- визначити розбіжності у готовності до впровадження інструментів е-демократії різних органів державної влади та місцевого самоврядування;
- врахувати реальні проблеми щодо налагодження взаємозв'язку між владою та суспільством

Об'єкт дослідження – сучасна держава, в якій для здійснення відносини із суспільством три гілки державної влади, такі як виконавча, законодавча і судова, застосовують нові інформаційно – комунікаційні технології (ІКТ).

Предмет дослідження – запровадження системи інтерактивної взаємодії влади та суспільства за допомогою Інтернету, що створює інноваційні методи до зміни традиційних відносин органів державної влади і громадян.

Виклад матеріалу. Запровадження механізму електронної демократії як важливої політичної комунікації в сучасному інформаційному суспільстві – ефективний шлях розвитку та підтримки демократичних цінностей, їх безпосереднього відображення в політичній практиці держави.

В епоху інформаційного суспільства неминуче змінюються не лише темпи оновлення інформації, але також і ставлення до неї з боку держави.

Ще зовсім недавно терміни "електронна демократія", "цифрова демократія" "віртуальна демократія", сприймалися в науковому середовищі досить скептично. Але пройшло всього кілька років і феномен електронної демократії став предметом досліджень багатьох науковців, адже саме визначення "електронний" умовно позначає нові інформаційно - комунікаційні канали зв'язку державних органів і громадян.

Термін „електронна демократія” (electronic democracy) вперше з'явився в США і досить швидко став загальноживаним у багатьох країнах світу.

Поняття «е-демократії» як напрямку політики України визначено у Розпорядженні КМУ від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства». Ця стратегія повинна бути реалізована до 2020 року.

Е-демократія – це одна із форм безпосередньої демократії, яка для залучення громадян та організацій до процесів державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління використовує ІКТ, що дозволяє покращити прозорість демократичного процесу прийняття рішень, посилює ініціативність, участь та залучення громадян на національному, регіональному та місцевому рівнях до публічного життя, покращує зворотну реакцію владних органів на звернення громадян, сприяє публічним дебатам тощо.

Українці є активними користувачами Інтернету. Тому можна стверджувати, що в Україні зараз відбувається масштабний рух просування електронної демократії. За даними всеукраїнське дослідження, проведеного у 2016 році Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) щодо користування Інтернетом дорослим населенням України, 62%

дорослого населення України користуються Інтернетом; частка ж користувачів Інтернету серед людей 18-39 років в Україні сягнула 91%; у 2017 році цей показник значно зріс.

Враховуючи реалії життя, швидкий рівень розвитку інформаційних технологій, громадяни мають майже необмежений доступ до різноманітної інформації, різних інструментів та цифрових технологій, тому владні структури у будь-якій країні змушені діяти відкрито і публічно.

Проаналізувавши механізми електронної демократії, можна стверджувати, що найбільш дієвими є *мережева комунікація* громадян з органами влади, включаючи інструменти впливу на прийняття рішень і громадський контроль за діяльністю органів влади; *електронне голосування*; *колективне обговорення* соціально значущих питань в режимі on-line; *формування онлайн - спільнот* (онлайн - ком'юніті), включаючи механізми планування та реалізації громадських ініціатив та різноманітних проектів; *громадське онлайн - управління* на загальнодержавному й муніципальному рівнях.

Можна виділити три аспекти електронної демократії:

- *технологічний* - електронне голосування, процедура виборів стає більш простою, швидкою і дешевою за рахунок використання інформаційних технологій;

- *демократичний* - електронна участь, залучення громадян до процесу прийняття політичних рішень через он-лайн та офф-лайн інструменти - форуми, опитування, законодавчі ініціативи тощо; саме цей вимір є основним для електронної демократії;

- *політичний* - електронна політика та електронні кампанії; використання інформаційних технологій політичними лідерами для скорочення дистанції із громадянами, їх більш повного інформування;

Електронна політика має великий потенціал для підвищення рівня участі громадян у політиці, однак оскільки такого роду інструменти використовуються в основному лише протягом електоральної кампанії, це є істотним обмеженням.

Найбільш промовистим прикладом електронної участі в Україні є е-петиції - механізм прямого впливу суспільства на рішення влади. Громадськість дуже активно включилася у новий спосіб комунікації влади і суспільства. Інтерактивний сервіс дозволяє кожному громадянину швидко привернути увагу до актуальних питань будь-якого масштабу: від районного, місцевого та регіонального до всеукраїнського.

Найпопулярнішими темами е-петицій до центральних органів влади, за дослідженнями аналітичної групи Комунікація Змін (2016 р.) було визнано такі: контроль за владою, культурна та інформаційна політика, правопорядок і законність, економічна політика і соціальна політика.

«Після набуття Закону «Про внесення змін до Закону України „Про звернення громадян“ щодо електронного звернення та електронної петиції» № 577-VIII від 02.07.2015 р. року було розширено форму взаємодії громадськості та органів публічної влади України щодо вирішення державних і суспільних питань. Громадяни України можуть звернутися до Президента України, [Верховної Ради](#), [Кабінету Міністрів](#), органу місцевого самоврядування з електронними петиціями через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, що збирає підписи на підтримку електронної петиції».

Успіхи України у запровадженні петиції як інструменту електронної демократії вже визнані і на міжнародному рівні. За оцінкою ООН, українці піднялися на 45 позицій за розвитком електронної участі громадян за останні два роки та увійшли у топ-35 країн світу за цим показником.

Перші, найважливіші кроки в роботі системи електронних петицій в Україні зроблено. Наскільки ефективним стане такий спосіб взаємодії суспільства і української влади, тепер буде залежати від останньої. Чи скористається цим інструментом влада для того, щоб не просто почути громадян, а вирішувати зазначені у зверненнях проблеми суспільства? Чим

стане для України електронна петиція – «Vox populi» (глас народу) чи «Vox nihili» (пустий звук), покаже час.

Електронна демократія є інструментом захисту людиною своїх інтересів і визначення форм співробітництва з державою за допомогою технологій електронного урядування. Розвиток електронної демократії шляхом становлення електронного уряду передбачають використання ІКТ задля розширення доступу до інформації та надання державних послуг в інтересах громадян, ділових партнерів.

Електронний уряд, забезпечуючи відкритість урядових ініціатив та прозорість прийняття управлінських рішень, тим самим збільшує прозорість добре інформованих активних громадян, які є природними союзниками уряду в його політиці, зокрема в подоланні корупції. А це дасть поштовх творчому розвитку громад, сприятиме безпосередній участі громадян у вирішенні нагальних проблем як державного, так і місцевого рівня.

Останнім часом в Україні часто реалізуються експериментальні проекти, побудовані на технології блокчейн і «розумних контрактів»: наприклад, платформа для проведення аукціонів і система децентралізованого голосування. Така чи подібна система може бути поширена по всій країні й не лише для продажу державного майна, але для цього необхідно юридично узаконити такі аукціони і процедури їхнього проведення.

Для України важливо, що публічність засобів електронної демократії дозволяє більш ефективно боротися з бюрократизмом і корупцією в політичній сфері. Разом з тим, в Україні існують серйозні виклики на шляху розвитку механізмів електронної демократії.

Не завжди органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють належні умови для проведення своїх засідань у режимі on-line, у яких представники громадськості змогли б брати участь. Порядок доступу та участі представників громадськості на засіданнях органів державної влади та органів місцевого самоврядування повинен регулюватися регламентами відповідних органів.

Тільки 21% користувачів цікавляться інформацією про публічні послуги та діяльність органів влади. При цьому Інтернет використовується для пошуку інформації (86%) та участі у соціальних мережах (76%). Така частка використання соціальних мереж відкриває додаткові можливості для е-демократії.

- При тому, що 71% опитаних висловили зацікавленість до е-взаємодії, але тільки 19% опитаних використовують ІКТ для взаємодії із урядом. Тільки 9% віддають перевагу комунікації через веб-сайти органів влади, 7% - через електронну пошту. Навіть користувачі Інтернет не віддають перевагу он-лайн взаємодії із урядом. Тільки 33% користувачів віддають переваги е-взаємодії з державними органами. 4) обмежені можливості щодо участі у е-демократії мають особи похилого віку, сільські мешканці, та громадяни із низьким рівнем освіти. Інтернетом користуються переважно особи з вищою освітою (85%). Тільки 20% громадян з неповною середньою освітою, середньою освітою (33%) є користувачами Інтернет.

Найбільше користувачів Інтернет проживають у великих (65%) та середніх (64%) містах. У малих містах та населених пунктах міського типу 55% населення користуються Інтернет, в селах – тільки 42%.

Висновки. Наразі перспективи створення цифрового європейського співтовариства, де Україна може відігравати, без перебільшень, одну з провідних ролей, досить оптимістичні. Чи стануть ці мрії реальністю — залежить від уряду та інших гілок вітчизняної влади. А також від українського суспільства. Бо це той процес, в якому ми можемо брати безпосередню участь вже зараз, не покладаючись на допомогу з боку влади.

Список використаної літератури

1. Грицяк Н. В. // Електронне демократія . Навч. посібник.
2. Жилияев І.Б. // Електронне урядування. Опорний конспект лекцій /, С.В. Дзюба, С.К. Полумієнко, І.А. Рубан, А.І. Семенченко; за ред. А.І. Семенченко. – К. : Національна академія державного управління при Президентіві України, 2012. - 264 с.

3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. [Електронний ресурс]-
<http://dki.org.ua/files/Concept-E-Government.doc>
4. Лопушинський І. // Електронна демократія та електронне урядування: досвід США для України
5. Лопушинський І.П. Упровадження електронного урядування в роботу органів виконавчої влади України як вагома складова реформування державної служби //Публічне управління: теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х.: Вид-во “ДокНаукДержУпр”, 2010. - №2. – С. 194-198.
6. Панцир С., //Е-демократія в Україні: рекомендації щодо впровадження політики та забезпечення її результативності.
7. Розлуцька А. //Електронна демократія чи "гроші люблять тишу?".
8. Семенов А.В. Електронна демократія – стандарт відкритих засад управління //Новітні тенденції розвитку демократичного врядування: світовий та український досвід: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 30 трав. 2008 р.: у 3 т. / за заг. ред. О.Ю.Оболенського, С.В.Сьоміна. – К.:НАДУ, 2008. – Т.2. – С.351-352.
9. Семенченко // Електронне урядування: навч. посіб. /, Андрій Іванович; Жилияєв, Ігор Борисович; Дзюба, Сергій Вікторович; Рубан, Ігор Анатолійович; Усаченко, Лариса Михайлівна; Руденко, Ольга Мстиславівна; [за ред. А. І. Семенченка] ; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Навч.-наук. ін-т післядиплом. освіти. - Херсон : Грінв Д. С., 2014. - 391 с.
10. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р.
11. Гончарук, Т. В. *Філософські проблеми державного управління [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Гончарук, М. І. Гурик, М. Л. Шумка ; відп. за вип. Т. В. Гончарук. – Тернопіль : Економічна думка, 2015. – 272 с.*
12. Гурик, М. І. *Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації [Текст] / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.*
13. Гончарук, Т. В. *Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевич, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71*